גליון
חנוכה

גליון
תגלות פתגמיך
ותימהון חדושא

אוצר נידונים וחידושים בעניני המועדים, הפרשיות, ועוד
יו"ל ע"י ביהמ"ד האמת והשלום - ללימוד הנגלה וחכמת האמת בדרך כלל הצדיקים

פתגמי המועד

בעניין נוסח ברכת הדלקת נרות החנוכה

יוכיח דהן להאר"י נוסח 'ברכת להדליק נר חנוכה' אינו לעיכובא, והנוסח אינו מעכב את הכוונה, והן למשנ"ב נוסח ברכת 'להדליק נר של חנוכה' אינו לעיכובא, והעולה למעשה

השיטות השונות בנוסח ברכת הדלקת נרות החנוכה

ישנם ג' נוסחאות עיקריות בברכת הדלקת נרות החנוכה, 'להדליק נר של חנוכה', 'להדליק נר שלחנוכה' (במילה אחת), ו'להדליק נר חנוכה' [וכדלהלן].

טעם נוסח 'להדליק נר חנוכה', עפ"י הפשט, ועפ"י הסוד

בפשטות, יש לעיין בטעם נוסח ברכת להדליק נר חנוכה, מאי שנא מנר שבת שלכו"ע נוסחתו להדליק נר **של** שבת.

וכ' האחרונים (עי' של"ה מס' תמיד, פמ"ג, ברכי יוסף, שע"ת בסי' תרע"ו) לבאר השינוי, ותורף דבריהם שנר שבת שמותר להשתמש לאורו [ואף מצוות השבת אינה תלויה בנרותיה], ברכתו להדליק נר של שבת [דיש לנר תשמישים נוספים, אלא שהוא נר של שבת], משא"כ בנרות החנוכה שאסור להשתמש לאורן, ואינם אלא למצוות החנוכה, ברכתן להדליק נר חנוכה [או שלחנוכה, וכדלהלן].

ועפ"י הסוד, נתבאר בדברי רבינו האר"י (שעה"כ דרושי החנוכה, ועוד) **דל'הדליק נ'ר ח'נוכה**, ראשי תיבות נח"ל, שהוא שם קדוש הרמוז בראשי תיבות הפסוק **נ'וצר ח'סד ל'אלפים**, ובראשי תיבות הפסוק **נ'פשינו ח'כתה ל'ה'** [ובבא"ח (שנה ראשונה הל' חנוכה) הוסיף וביאר דהרמז בהא שהר"ת דברכת ההדלקה עולה מהר"ת של נפשינו חכתה לה', הוא 'להורות שגם הם ניצולו בשביל שבטחו בהשם יתברך, וציפו לישועתו'].

וכן שעל ידי כך [בלא תיבת 'של'] עולה נוסח הברכה לי"ג תיבות, כנגד י"ג מכילן [מידות] דרחמי וכו'.

האם נוסח הברכה מעכב את הכוונות

והנה, בפשטות, נוסח הברכה מעכב את הכוונות, והיינו שרק אם יברך האדם בנוסח 'להדליק נר חנוכה', יוכל לכוון הכוונות הנ"ל, הן כוונת נח"ל העולה מר"ת להדליק נר חנוכה, והן כוונת י"ג מידות של רחמים הנרמזת בי"ג תיבות הברכה, משא"כ אם יברך בנוסח 'להדליק נר של חנוכה', שתיבת 'של' תעכב את כוונת הנח"ל, דמעתה אין שֵם נח"ל עולה מהר"ת של הברכה [דתיבת 'של' מפסיקה את הר"ת], ואין נוסח הברכה י"ג תיבות, ואינו עולה כנגד י"ג המידות.

וכן נראה מדברי **הבן איש חי** (הלכות, שנה ראשונה, הלכות חנוכה, אות ב') שכתב ד'אף על גב דבנרות שבת נוסח הברכה הוא להדליק נר של שבת, בנרות של חנוכה מברכין להדליק נר חנוכה, **ואין אומרים של, כדי שיכוין המברך בראשי תיבות נח"ל, שהוא שם קדוש הרמוז בראשי תיבות נוצר חסד לאלפים, ובראשי תיבות פסוק נפשינו חכתה לה".**

אמנם, נראה להוכיח מכמה מקומות בדברי האר"י, דשפיר רמזינן בראשי תיבות, אף אם יש תיבה המפסיקה בין התיבות שעולה מהם הר"ת.

וכדחזי' **בשער רוח הקודש** שהובא, ש'א'מרי **ה'**אזינה י'הו"ה בינה **ה'**גיגי (תהלים ה'), **ר"ת חוץ מתיבת בינה הוא אהי"ה ואהי"ה הוא בבינה'.**

ואף ששם התיבה המפסקת בין התיבות שעולה מהם הר"ת, היא גופא מהות הענין העולה מהר"ת [דשם אהי"ה בבינה], ומה שנמצאת בתוך הר"ת הוא להשמיע שענינם אחד (עי' שער הפסוקים תהלים ה'), ואינה הפסק כ"כ [וכעי"ז מצינו רבות בספרים, עיין ש"ך עה"ת דברים י"ב כ', חומת אנך שמות ו' כ', ובפרט בליקו"מ תנינא פ"ז], מכ"מ מצינו אף ראינו שהובאו כוונות בר"ת, אף שבפשטות התיבה המפסיקה בין התיבות [שעולה מהם הר"ת], אינה ממשמעות הר"ת, וכדחזי' בכוונות השמות הרמוזים במגילת אסתר, שכ' האר"י (פע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים - פרק ו) ד'צריך לכוין בשמות היוצאין מהמגלה, ואלו הן... **ו'מלכותה י'תן ה'מלך לרעותה ה'טובה**, ר"ת ויה"ה' [ותיבת לרעותה מפסיקה בין הר"ת].

הרי דשפיר רמזי' בר"ת, ואף אם יש תיבה המפסיקה בין התיבות שעולה מהם הר"ת, וא"כ אף מי שנוסחתו להדליק נר של חנוכה שפיר יוכל לכוון בשֵם נחל העולה מר"ת להדליק נר חנוכה, ואף שתיבת 'של' מפסיקה בין התיבות שעולה מהם הר"ת.

ואף את כוונת הי"ג מידות של רחמים, הרמוזה בי"ג תיבות הברכה, שפיר יוכלו לכוונה [ואף שבברכתם יש י"ד תיבות], דנודע שמנין אחד אינו מעכב הגימטריה [כמבואר בלקט יושר לתלמיד התרומה"ד, חלק א' או"ח דף ב. מהא דאי' בגמ' (גיטין פ"ח. סנהדרין לח.) שהקב"ה הקדים ב' שנים לשהות עם ישראל בארץ, בכדי שלא יהיו בארץ כמנין הגיטמטריה של 'ונושנתם' (עיי"ש), ומכך שלא הקדים שנה אחת 'על כרחך שמא מינה שאין להקפיד אם חסר אחת בגימטריה' (ועיי"ש שהסתפק, ויתכן שמע זאת מרבו התרומה"ד).

ואף בעניני הכוונות מצינו כעי"ז, וכגון ביהי כבוד [דשחרית], שכ' האר"י, שיש בו ח"י הויות כנגד ט' תיקונים [דדיקנא דז"א] דאור ישר, וט' תיקונים דאור חוזר, ואף שלמעשה יש בו י"ט הויות, כ' הרנ"ש בהגה' לפע"ח (שער הזמירות פ"ד) שאין בכך כלום, ואינה עולה לחשבון, וכברכת המינים שאינה מכלל הח"י ברכות, והיא ברכה בפנ"ע [ובסידור מהר"ש ויטאל כ' שההוי"ה הי"ט היא הכוללת של כולם].

דברי המשנ"ב בענין נוסח הברכה

כתב המשנה ברורה (תרע"ו, א') 'בגמרא וכל הפוסקים איתא נר של חנוכה, וכ"כ המהרש"ל, אך שכתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת, ולא של חנוכה שתי מילות, והעולם אין נוהגין להקפיד בזה (פמ"ג)'.

יש לדייק בדברי המשנ"ב דלא ס"ל לעיקרא דדינא כמנהג העולם, ואין נוסח של חנוכה מעיקר הדין כלל

והנה יל"ע בדברי המשנ"ב, כיצד כ' בפשיטות שבגמ' וכל הפוסקים אי' להדליק נר של חנוכה, והא בפר"ח (תרע"ו, א') כ' ש'**להדליק נר חנוכה, כן הוא עיקר הנוסחא המדוקדקת, ונוסחת הש"ס והרי"ף והרמב"ם ז"ל שכתב בהם להדליק נר של חנוכה אינה עיקר**'.

ואין לומר שלא ראה את דברי הפר"ח, שהרי הביא בדבריו את הפמ"ג שכ' על דברי המהרש"ל שאמר שצ"ל שלחנוכה במילה אחת, דהעולם אינם נוהגין כן, ובפמ"ג הביא הן את המהרש"ל [הנ"ל], והן את דברי הפר"ח, וסיים שמנהג העולם לברך של חנוכה, ואף אם לא ס"ל להמשנ"ב כהפר"ח, היה לו להביאו, כדהביא את המהרש"ל, ולהביא אחר דברי שניהם את מנהג העולם [וכמובא בפמ"ג שהעתיק מדבריו].

עוד יל"ע, מדוע שינה בדבריו מדברי הפמ"ג, שבפמ"ג לאחר שהביא את דברי המהרש"ל והפר"ח [וכנ"ל], כתב שמנהג העולם לומר של חנוכה כבנרות שבת וכדו' [ומשמע מדבריו שכן צריך לנהוג], ובמשנ"ב כ' רק שהעולם לא נהגו להקפיד על דברי המהרש"ל [ונראה בדבריו דאליבא דאמת, ומעיקרא דמילתא היו צריכים לברך באופן אחד, אלא שהעולם לא נהגו להקפיד על כך].

ולפום ריהטא נראה, שהמשנ"ב לא בא בדבריו כי אם ליישב את מנהג העולם, ולומר שאינו מנהג טעות, ואף שמעיקרא דדינא יתכן שצריכים לברך בנוסח אחר, מכ"מ העולם לא נהגו להקפיד ע"כ [וכנ"ל], ועל כן הביא דאיתא בגמ' ובפוסקים 'להדליק נר של חנוכה', ואמנם יש מקום לדון שצריך לברך באופ"א, וכמובא במהרש"ל וכדו', ומכ"מ העולם לא נהגו להקפיד על כך, ויש להם סמך מהא דאי' בגמ' ובפוסקים נוסח 'של חנוכה'.

ועל כן לא נחת בדבריו לדברי הפר"ח שכ' שגירסת הגמ' והפוסקים אינה נכונה, והגירסא הדווקנית היא להדליק נר חנוכה, דלא בא בדבריו רק להעמיד מהיכן יצא מנהג העולם, והוא מהא דאיתא בפשיטות בגמ' 'להדליק נר של חנוכה' [וציין רק לדברי המהרש"ל ששינה רק מעט מהמנהג, ואמר לברך שלחנוכה במילה אחת, וציין שאעפ"כ אין מקפידים על כך].

ועל כן לא כתב באופן חיובי שהעולם נוהגים לברך 'של חנוכה' [כפי שכ' הפמ"ג שהעתיק מדבריו], רק שאינם מקפידים על מה שכתבו הפוסקים, ומסתמכים על גירסת הגמ' הפשוטה, ודו"ק.

העולה למעשה

הנוהגים לברך להדליק נר של חנוכה, שפיר יכולים לכוון את כוונות האר"י, ואין תיבת 'של' מפסיקה את הר"ת [נח"ל], ואת מנין תיבות הברכה, ומכ"מ אף למשנ"ב נוסח ברכת להדליק נר של הוא רק מנהג העולם שלא נהגו להקפיד על דברי הפוסקים, ואינו מנהג חיובי [ואף הגר"א נהג לברך להדליק נר חנוכה (מע"ר רל"ט), ועיין ביסושו"ע (י"ב, א') שאף שבד"כ העמיד את נוסח אשכנז, הכא נקט כנוסח האר"י, ועיין].

להארות והערות ולהשגת הגליון ניתן לפנות ל a855136964S@gmail.com

טעם פנימי לכך שבהל' חנוכה פסק השו"ע כתוס', והרמ"א כהרמב"ם, בשונה משאר מקומות שפסקו להיפך

נודעה התימה מדוע בהלכות חנוכה [גבי 'מהדרין מן המהדרין'] פסק המחבר בשו"ע (תרע"א, ב') כשי' התוס' (שבת כ"א:) [שרק הבעה"ב מוסיף והולך], והרמ"א כהרמב"ם [שכל אחד מבני הבית מוסיף והולך], בשונה מכל מקום שהמחבר פסק כהרמב"ם, והרמ"א כתוס' [והניחא אם היו שווים בדבריהם כהרמב"ם או כתוס', היה מקום לומר שכאן נראתה סברת האחד לתרוויהו, משא"כ עתה שנתחלפו דבריהם ונראתה סברת הרמב"ם לרמ"א, וסברת התוס' למחבר, בשונה מכל מקום, צ"ע].

ונראה לבאר בס"ד עפ"י המבואר בליקו"מ (תנינא ב', ימי חנוכה) דעל ידי השגת אחדות הפשוט ש'ה' אחד ושמו אחד', נתגלית בחינת 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ומבואר בדבריו שם שהתגלות זו [אחדות הפשוט, 'ה' אחד ושמו אחד'] מתגלה בחנוכה.

וביאור הדברים, דבפשטות, קשה להשיג כיצד ה' 'שמו אחד', והרי שמותיו הם עפ"י הנהגותיו [דבכ"מ השֵם הוא המהות, משא"כ אצלו ית' דאין השגה בעצמותו, ושמותיו הם עפ"י הנהגותיו והתגלותו, ואכמ"ל], וישנם שמות רבים המרמזים להתגלויות שונות, וא"כ כיצד שמו אחד, והביאור הוא, שאמנם ישנם הנהגות שונות, ושמות מחולקים, אך בשורש 'שמו אחד', וכל מידותיו אינם אלא אופנים שונים שבהם מתגלה [וכהמשל שהובא בספרים מאור השמש המתגלה דרך זכוכיות בצבעים שונים, ונראה בצבעים שונים, ובשורש, כלל האורות אור אחד, אלא שמתגלה באופני התגלות שונים, ואכמ"ל].

ונודע ששורש המחלוקות בישראל הוא עפ"י שורש נשמתם, וכמבואר באריז"ל בכמה מקומות גבי ב"ש וב"ה, שב"ש החמירו מחמת ששורשם בגבורה, וב"ה הקילו מחמת ששורשם בחסד וכדו' ואכמ"ל, ועל כן אף שנראה שיש מחלוקת בין צדיקים, האמת היא שכשם שבשורש מחלוקתם, בספירות העליונות, אין סתירה בין הספירות וההנהגות השונות וכנ"ל, ואף שנראה שיש ב' הנהגות כחסד וגבורה וכדו', בשורש הם אור אחד פשוט וכנ"ל, כך במחלוקת שבין הצדיקים - בשורש הכל אחד, והוא הביאור ב'אתה אחד ושמך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', דכשם ש'שמו אחד' - ואף שיש שמות והנהגות שונות, מכ"מ הכל אחד וכנ"ל, כך ישראל - אף שיש בהם מחלוקות ודעות שונות מכ"מ הם 'גוי אחד', דכשם שאין מחלוקת וסתירה בשורש ההנהגות והספירות, כך אין סתירה ומחלוקת בשיטות השונות שבישראל שמשתלשלות משינוי ההנהגות בשורשם למעלה.

וא"כ י"ל דאמנם בכ"מ פסקו המחבר והרמ"א כל אחד כפי הפוסק שעפ"י שורש נשמתו, מכ"מ בחנוכה שמתגלה הארת גילוי האחדות הפשוט, המגלה שבשורש, כלל המחלוקת והשיטות שבישראל הכל אחד [וכמבואר בליקו"מ הנ"ל], על כן פסקו המחבר והרמ"א דלא כשיטתם ומהלכם בכל התורה, להורות שבשורש הכל אחד, ואף שבד"כ פסק כל אחד כפוסק אחר שעפ"י שורש נשמתו, בחנוכה שמתגלה האור שבשורש הכל אחד, פסקו כל אחד כהפוסק האחר.

בענין אמירת 'יושב בסתר' לאחר ההדלקה בער"ש

הנה עיקר טעם אמירת יושב בסתר לאחר ההדלקה, הוא מכיון שבהדלקת נרות החנוכה מורידים הארה גבוהה לעולמות התחתונים [כמבואר בשעה"כ ועוד] ויש חשש שהחיצונים ינסו לקבל אחיזה מהאור [והוא הטעם הפנימי שאסור להנות מאור הנרות], ועל כן אומרים יושב בסתר שהוא שיר 'של פגעין' (עיין סידור ר' שבתי ועוד).

ועפי"ז נראה דאם מיד לאחר הדלקת נרות החנוכה הדליקו את נרות השבת, שוב אין מקום לומר יושב בסתר, דבשבת אין אחיזה לחיצונים [ומבואר בשעה"כ ועוד, שאחר הדלקת נרות השבת עולה המלכות עם ההארה שקיבלה בנרות החנוכה, עליית השבת ואכמ"ל].

ואף שיש מקום להעיר שאף בשבת מצינו שאומרים יושב בסתר [בשחרית], ואף שאין אחיזה לחיצונים [וא"כ אף לאחר הדלקת נרות השבת יש מקום לומר], כבר ביאר רבינו האריז"ל (פע"ח שער השבת פי"ט) ד'על כרחך צריך לומר דוקא כשישראל שומרים שבת כהלכתה, מה שאין כן כשאינם נזהרים כראוי אז אדרבא וכו', וצריך שמירה מעולה, לכן התקינו זה המזמור בשחרית לטהר האויר מהם', וטעם זה אינו שייך בער"ש דאכתי לא נכנסה השבת, ואין את החשש שמא לא שמרו ישראל את השבת ח"ו, ושוב אין מקום לאחיזת החיצונים, ואין מקום לאמירת יושב בסתר, ויל"ע, דיתכן שישנם טעמים נוספים לאמירתו, ומכ"מ יש לאמרו.

להארות והערות ולהשגת הגליון ניתן לפנות ל a855l369645@gmail.com

בענין מעלת וחובת ההתעכבות ליד נרות החנוכה לאחר הדלקתן ליקוט מגדולי ליטא

החוות יאיר:

'נראה לי שעיקר המצווה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם לשמוח בהם, כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקים אחר הנס כמ"ש והדליקו נרות בחצרות קדשך, ולא סגי שידליק וילך לו אל מקום אחר' (בספרו מקור חיים הל' חנוכה).

הגר"א:

'אפילו אותם שמקדימים להדליק קודם תפילת ערבית, מכל מקום **רצים תכף אחר ההדלקה למהר לבית הכנסת להתפלל, גם זה אינו נכון. הא למה זה דומה, למי שבא אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום, ואחר כך הניחו והלך לו לדרכו. הלא מדה היא בתורה ללמוד סתום מן המפורש, ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם וכו', הלא בחנוכה גם כן מברכים שעשה נסים, ובצד אחד היה הנס גדול יותר מיציאת מצרים,** כי גזירת נס חנוכה היה להשמיד ולהרוג למי שיחזיק בתורת משה, וכל בתולה הנכנס לחופה תבעל לטפסר תחי לה, **הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין לבו לשמוח על פטרוננו העומד לנו בעת צרותינו ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות. והגר"א בודאי היה ממתין הזמן הזה קודם מעריב'** (מנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ח מוולוז'ין, שער התורה ח"ב הגה"ה)

היסוד ושורש העבודה

'ראוי לומר תכף מזמור ל' שבתהלים (מזמור שיר חנוכת הבית לדוד) במיתון גדול, ויכוון בהודאה של מזמור זה על התשועה שעשה עמנו יתברך שמו בימים האלו. גם מזמור למנצח בנגינות וכו' אלוקים יחננו וכו', מצאתי. **וראוי להאריך בשירים ופיוטים עד משך חצי שעה על כל פנים, ואחר זה ראוי לספר לבניו ולבני ביתו הניסים והנפלאות מפי סופרים וספרים שעשה לנו עם קדוש יוצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה בימים ההם ובזמן הזה, בכדי שיתנו שבח והודאה ליתברך שמו על זה'.**

האדר"ת:

מצוות נר חנוכה היתה חביבה עלי עד מאד וכו', **והתענגתי לשבת בחדר שבו הנרות לראותם ולהסתכל בהם בכל רגע,** ולא הלכתי מאותו חדר רק כשהייתי אנוס עפ"י עבודת הציבור, ובכל זאת ישבתי נגד פתח אותו החדר כדי להסתכל בהם כפעם בפעם, והייתי שש ושמח בהם הרבה (בספרו נפש דוד).

הגר"א הקדים להדליק את נרות החנוכה קודם תפילת ערבית - דלא כשיטתו, מפני שלא היה יכול להתרכז בתפילה קודם ההדלקה, וכטירדת חתן

ב'מנוחה וקדושה' (לתלמיד הגר"ח מוולוז'ין, שער התורה ח"ב בהגה"ה) העיר, מדוע נהג **הגר"א** להקדים את הדלקת נרות החנוכה לתפילת ערבית (עיין מעשה רב רל"ט), וביאר, וז"ל 'מגודל קדושת כוונתו בתפילה, **ואם היה מאחר ההדלקה היה לו טירדה בתפילתו, הלא לפנים היה חתן פטור מק"ש מטעם טירדה דמצווה,** אבל לכם בני אני כותב את כל זה ואתם מחויבים לשמוע לי, ונר חנוכה תדליקו אחר מעריב' וכו'.

להארות והערות ולהשגת הגליון ניתן לפנות ל a855l369645@gmail.com